

Universitätsbibliothek Wuppertal

Omnia Divini Platonis Opera

Plato

Basileae, 1551

Dialogus septimus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-245](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-245)

uerint, tardissimorumq; uelocissimum. Mentiri uero contra decorum dignitatem per ignorantiam natam ex negligentia, iudicat non stultum solummodo, sed prophanum. Sed damnat plurimum Græcorum errorem cōtra diuinæ providentiæ uoluntatem, dicentium nō esse inuestigandum ipsum auctorem mundi deum, mundiq; ipsius originē, nec eorum quæ in mundo sunt causam, quasi inuestigatio hæc non pertineat ad pietatem: cum tamen maxime omnium pia sit, utpote præcipue cum diuina uoluntate consentiens, quæ & uniuersum eo disposuit ordine, qui ad inuestigationem eiusmodi semper alliceret, & mentem ipsam inuestigationis huius audivissimam procreauit. Platonem uero ipsum existimare uerissimam pietatē præcipue in unius dei cultu sitam esse, probauimus aliàs, & per superiora eius uerba in præsentia confirmamus. Nam & si in plurali numero sæpe ait deos colendos esse, cōcludit tandem numero singulari, & singulari cultu deum ipsum esse omni beato studio dignū. Præterea in antecedentibus iudices creaturus cōgregauit magistratus omnes in templo & in ipso anni principio. Principiū uero ab æstiuo fecit solstitio. Neq; te turbet, quod in calendis proxime solstitium sequentibus. Id enim certioris apud populum principij gratia dictum puta, uerum autem initium apud eum in ipso proprie solstitio fieri. Quod quidem allegorice sic exponatur, ut quando solis lumen, id est, dei lumen rectius uberiusq; à nobis accipitur, tunc reuera sit principiū uiuendi & cogitandi atq; iudicandi, & huius unius gratia cūcti simul in uno templo, id est, una religione colant quicquid colant. Lumen uero solis in libris de Republica inquit unius omnium patris imaginem esse, & quasi simulachrum eius in mundano hoc templo à patre omnium collocatum. Quid plura? Vnum deū in primis adorandū, cuius gratia cætera numina sint colenda, alibi sæpe docet, atq; in epistola ad Dionysium, rursusq; ad Hermiā, & in Parmenide qui totus agit de uno, & in Timeo qui omnia producit ab uno, & in Philebo qui omnia metitur uno, & in Epinomide qui omnia reducit ad unum, manifeste demonstrat.

DIALOGVS SEPTIMVS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

De educatione liberorū

ATIS igitur de liberis tam masculis q̄ fœminis, de ipsorum educatione & disciplina post hæc nobis est dicendū. Quam omnino silentio præterire, impossibile est, ac si dicatur, mentioni cuidam doctrinæq; potius q̄ legibus cōgrua uideatur. Quæ enim priuatim & per singulas domos tum multa tum parua & occulta quotidie fiūt, cum facile ex uoluptate, dolore, & cupiditate singulorū præter legumlatoris consiliū agantur, uarios & dissimiles mores ciuiū reddūt. quæ res ciuitatibus officit. Quum uero parua & frequentia sint, singulis multa imposita, ea legum positione uetare nō satis honestū esset atq; decorum. Quinetiam scriptis legibus derogaret, cum in paruis & multis ad contemnēdas leges homines cōsuescerēt. Quapropter & leges de his scribere difficile est, & silere impossibile. Sed conabor ostendendo quasi digito quæ dico in lucem efferre. nūc enim obscurius dicta uidentur. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Iam uero recte aliàs dictum est, existimādum esse, rectam educationē posse & corpus & animum q̄ pulcherrima & optima reddere. CLIN. Ita est. ATHEN. Corpora uero pulcherrima simpliciter ea fore cēseo, quæ rectissima in tenera ætate concrescunt. CLIN. Certe. ATHEN. Quid illud? Nōne intelligimus q̄ maximum atq; plurimū incrementi primū progressum in omnibus animalibus esse? adeo ut cōtendendi ansas multis præbuerint, corpora humana à primis quinque annis in reliquis uiginti in duplū nō crescere. CLIN. Vera narras. ATHEN. Quando sine multis moderatisq; laboribus incrementum influit plurimum, an nō multa hinc mala corporibus innascuntur. CLIN. Omnino. ATHEN. Pluribus ergo laboribus ipsis tunc opus est, quando summopere affluit nutrimentū. CLIN. Quid ais hospes? Nunquid statim natis & teneris pueris labores plurimos afferemus? ATHEN. Nō his primis, sed prius etiā illis qui adhuc in utero matris aluntur. CLIN. Quomodo uir optime faciendum id iubes? Num n̄ qui adhuc in utero parentis gerūtur, laborabunt? ATHEN. Certe. Nec fanē mirum est si uos exercitationem tantillæ ætatis ignoratis, quam uobis licet uideatur absurda, cupio aperire. CLIN. Omnino. ATH. Apud nos quidē huiusmodi quiddā magis intelligi potest; propterea quod ibi nōnulli in ludis quibusdā magis q̄ decet, uersant. Nam apud nos nō pueri solū, uerum etiā seniores aliqui auium pullos alunt, & ad mutuā inter ipsas aues pugnam exercent: ac longe absunt, ut labores in quibus ipsas exercētes agitat, moderatos ipsis putent; sed ad hæc minores in manibus, maiores sub ulna capientes, nō sūg, sed ha-

sed harum ausum bonæ habitudinis gratia per multa stadia gradiuntur. In quo sanè homini intelligenti compositi significant, corporibus omnibus motum agitationemq; non laboriosam prodesse, siue à seipsis siue in uehiculis, seu naue, siue aquis, siue quomodo-
 cunq; aliter moueantur. Et propter hæc ciborum potusq; alimentum superantia, sanitatē, pulchritudinē, & uires nobis præbere possunt. Quæ cū ita se habeant, quid posthac faciendum censemus? Vultis ne cum risu uerba faciamus, leges ponentes, ut prægnans deambulet: & natus quasi cera fingatur, quam diu tener est, ac ad biennium usq; institis astringatur? Nutrices præterea per leges imposta multa cogamus ut uel ad agros, uel ad templa, uel aliò ad suos, donec per se stare possint, pueros perferant? Ac etiam cum stare cœperint, ne ponderis uolentia membra propter mollitiem distorqueantur, gestent adhuc, quousq; trienniū infantes exegerint? Sint autem robustæ quoad fieri potest nutrices, nec una solum sed plures. Et in singulis pœnam nisi fiant, scriptis legibus imponamus? Vel nullo modo sic agamus? Quod em̄ modo diximus, abunde nobis accideret. CLIN. Quid nam? ATHEN. Risum profecto in nos ingentem prouocarem. Nam mores nutriendum muliebres atq; seruales nobis obtemperare nollent. CLIN. Cuius gratia igitur dicenda hæc putauimus? ATHEN. Quia domini & liberi ciuium animi, forsitan cum hæc audiuerint, probe intelligent, quod nisi priuata recte administrētur in ciuitate, frustra res communes sperat quis firmitatem aliquā in legibus habituras: atq; hæc intelligentes his quæ modo diximus, tanquam legibus quibusdam utentur: quorum usu, & familia & respublica bene gubernata feliciter uiuent. CLIN. Valde consentaneū est quod dixisti. ATHEN. Ne desinamus ergo ab huiusmodi legum latione antequam animorū quoq; studia quæ ad teneros admodum pueros pertinent, describamus: & ita simili quoq; modo, ut de corporibus incepimus, sermonem absoluamus. CLIN. Recte nimirum. ATHEN. Hoc igitur tanquam elementum ad utriusq; tam animi quàm corporis infantium cultum accipiamus, perpetuam die nocteq; nutritionem agitationemq; adhibitā, omnibus quidem conferre, maxime uero tenerrimis, ut si fieri possit, sic habitent quasi perpetuo nauigarent. Quoniam autem fieri nequit, quàm proxime ad hoc in curandis infantibus accedendū. Quod autem fieri oporteat, coniectare hinc licet, quod periculo tam puerorū nutrices quàm quæ remedijs Corybantum dant operam, id esse utile cognouerunt. Quādocunq; enim dormire pueros ad somnum tardiores matres cupiunt, non quiete hoc, neq; silentio, sed contrarijs faciunt. In ulnis enim portant agitantq; semper, & illos uocis modulatione tanquam tibicinio quodam mulcent. Et quemadmodum inde bacchationū furentium remedijs fit, huiusmodi agitationis chorea musaq; utuntur. CLIN. Quanam horū potissimum causa nobis est hospes? ATHEN. Nō est ualde difficilis cognitu. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Vtræq; hæc passiones in metuendo consistunt: sunt enim formidines quædam, propter malum aliquem animi habitum. Quando igitur ab exterioribus aliquis ad hos affectus agitationem infert, uincit exterior motus interiorem illum terribilem atq; furiosum. Cumq; uicerit, tranquillā animo præstat quietem, saltu cordis aliquantisper sedato: atq; ita alijs inducit somnum, alios uigilantes per tibiam & tripudiū, cū auxilio deorum quibus supplices litabant, à furioso affectu ad sanæ mentis habitum reuocat. Atque hæc ut orationis huius breuitas fert, rationem aliquam probabilem habent. CLIN. Omnino. ATH. Si hæc igitur talem aliquam uim habent, hoc præterea cogitandum, animum omnem ab infantia in metu nutritum, magis utiq; quouis ferri per formidinem consuescere. Nec cuiquam dubium est, quin ad timiditatem ista nō ad fortitudinē exercitatio sit. CLIN. Ita prorsus. ATH. Contra uero eum ad fortitudinem exercitari dicemus, qui à tenera ætate metus terroresq; omnes uincere consuescit. CLIN. Scite. ATHEN. Vnum igitur hoc ad uirtutis animi partem summopere cōferre dicamus, exercitacionem uidelicet infantium quæ in motibus fit. CLIN. Maxime. ATHEN. Atqui facilitas animi uel morositas, non parum momenti habent ad bonitatem animi uel prauitatem. CLIN. Est ita. ATHEN. Est autem à nobis pro facultate dicendū, quo pacto utrumuis horum infantū statim animo innascatur. CLIN. Plane. ATHEN. Nobis profecto uidetur delicia, difficiles, morosos, iracundos, & leui de causa excitabundos iuuenum mores efficere. Cōtrā uero, nimia seruitus atrox, cum abiectos & illiberales & humana perosos facit, ad humanam consuetudinem ineptissimos reddere. CLIN. Quomodo autem ciuitas uni-

Exercitatio
 infantū cō-
 fert ad uirtu-
 tem capes-
 fendam
 Delicia in
 animis pue-
 rorum

tas uniuersa infantes qui nōdum uoces intelligunt, nec disciplinā aliam gustare possunt, ut iubes erudiet? A T H E N. Sic plane. Omne animal statim natum uoce & clamore uti solet. Nec minus hominū genus quod præ cæteris ad clamorem addit ploratum. C L I N. Sic est. A T H E N. Nutrices ergo quid infantes cupiāt, uolentes cognoscere, quod appeti credunt offerūt: si tacent, recte: si clamant flentq; nō recte se obtulisse his signis conijciunt. Argumēta sanè in infantibus quas res ament, quas oderint, clamor fletusq; sunt, signa minime fortunata. Huius rei tempus triennio minus nō est, quod spatium non est parua uita particula ad eam recte uel contrā ducendam, si ipsum recte uel contrā ducitur. C L I N. Recte. A T H E N. Nōne uidetur uobis difficilis homo, nec ullo modo tranquillus, esse etiam querulus atq; gemebūdus ultra quam bonum uirum deceat? C L I N. Mihi quidem. A T H E N. Siquis omni ratione pro uiribus conetur, ut in hoc triennio puer quā minimum dolore, metu, tristitiāq; afficiatur, nōne pueri animus pacatior tranquilliorq; reddetur? C L I N. Perspicuum est hospes, multoq; etiam magis, siquis eum in multis uoluptatibus educarit. A T H E N. Hoc ego tibi non concedam o mirifice Clinia. Nam talis educatio cū in principio statim adhibeatur, omniū maxima perniciēs est. Videamus igitur an quicquā dicamus. C L I N. Dic, quid ais? A T H E N. De re non parua à nobis agi nunc assero. Attende & tu Megille, ac sententias utriusq; diiudica. Mea quidē ratio, rectam uitam cēset nec uoluptates sequi omnino, nec fugere omnino dolores debere, sed mediū potius illum habitum sequi, quem & ipse modo tranquillitatē uocabam, & omnes dei proprium esse, diuino quodam oraculo recte conijcientes fatemur. Hunc habitum sequi debet quisquis hominū diuinus est futurus, adeo ut nec ipse ad uoluptates omnino procliuus sit, alioquin procul à dolore non erit, nec alium quenquam siue senem, siue iuuenem, aut masculum, aut fœminam indulgere uoluptatibus patiatur, minimeq; omniū statim natos infantes. firmissimi enim tunc omnibus mores omnes propter consuetudinem in nascūtur. Ego uero nisi uererer ne fortè iocari uobis uidear, dicerem utiq; , grauidas etiā mulieres maxime omnium illo anno ita regendas esse, ut nec ad uoluptates multas furiosasq; ferantur, necq; doloribus agitentur: sed tranquillā pacatamq; & mitem uitam agant. C L I N. Non opus est hospes ut Megillum interrogēs, uter nostrum rectius sit loquutus. Ego enim assentior tibi meræ uoluptatis meriq; doloris uitam fugiendam omnibus esse, & mediā quandam semper tenendam. Quare & dixisti recte atq; audisti. A T H E N. Recte nimium Clinia. Sed illud ad hæc simul omnes tres cogitemus. C L I N. Quidnam? A T H. Quod quæ dicuntur à nobis, ea leges nō scriptæ à multis appellantur, nec aliæ sunt quæ leges patriæ nominantur, quā huiusmodi omnia. Atq; quod paulo ante retigimus, nec leges hæc esse uocāda, necq; silentio prætereunda, probe dictū est. Hæc em̄ totius reipublicæ uincula sunt, mediūq; tenent inter scriptas scribendasq; leges, uidelicet tanq; primæ priscaq; omnino institutiones. Hæc si probe posita sint, seq; in eis homines recte assuefecerint, conscriptas leges stabili salute tutantur. Sin contrā factum sit, contrā continget: quemadmodum in ædificijs accidit, ubi si ædium sustentacula subtracta de medio fuerint, concidere omnia cogunt, aliāq; ex alijs deijci, & quæ bene superstructa sunt, dirutis prioribus corruunt. Atq; hæc quidem cogitantes nouam hanc tuam ciuitatem o Clinia, undiq; uincire debemus, nihilo prorsus relicto quoad fieri potest, quod uel ad leges, uel ad mores, uel studia pertineat. his enim omnibus ciuitas necitur. Alterum uero istorum sine altero permanere non potest. Quare non est mirandum, si quæ nobis multa simul & parua legitime uidentur instituenda uelut cōsuetudines cōfluentia longiores leges efficiunt. C L I N. Recte tu quidem, & nos similiter cogitauimus. A T H. Siquis igitur ad eum qui tres agit annos colendum seu masculū, siue fœminam hæc diligēter adhibeat, ac sedulo supradictis utatur, non paruam asseret nuper enutritis utilitatem. Atq; id ingenio eorum qui tres & qui quatuor & quinque & sex agunt annos cōueniens erit, à quibus deliciae remouendæ sunt, & castigatio sine contemptu adhibenda. Cæterum quemadmodum seruos diximus castigare sine contumelia oportere, ne in iracundiam efferantur: castigare tamen omnino, ne nimium deliciosi reddantur: ita & liberos uolumus. Horum ludi quidā sunt ipsis quodammodo naturales: ad quos quando cōueniunt, sponte feruntur. Congregandi hi pueri sunt à triennio ad sex usq; annos, singuli in suæ tribus solennitate: quorū & adhuc tantillorū nutrices modestiā incōtinentiamq; obseruent, & cuiq; coetui nutri-

nutricibusque una quædam præsit de mulieribus duodecim annuo tempore imperatura, prout legum custodes ordinauerint. has deligant mulieres nuptiarum curatrices, ex quaque tribu unam ætate ipsis æquales. Quæ ad hunc magistratum assumpta est, ita se gerat ut in sacrum quotidie proficiscatur, semperque iniuriantem puniat. Seruum quidem & seruum, peregrinum & peregrinam ipsa per urbanos quosdam ministros; ciuem autem, cuius animaduersio in controuersia sit, ad ædiliam trahat iudicium: de qua autem non sit controuersia, puniat ipsa. Post annorum sex ætatem fœminæ à maribus discernantur, puerique dein Puellarum
separatio
entias utriusque se uertant. Mares quidem ad magistratos equorum, arcuum, telorum, & fundæ: fœminæ quoque ad eadem si concedatur, usque ad scientiam tantum, & maxime ad armorum usum. Quo pacto autem nunc in his se res habeat, penè ab omnibus ignoratur. CLIN.
Quid ais? ATHEN. Quòd uidelicet dextera à sinistris, quo ad manus pertinet, differre iam uideantur in singulis operationibus natura. Pedes enim inferioresque partes ad opera nihilo differre uidentur. Manibus autem matrum nutricumque simul ignorantia quasi claudi facti sumus. Nam quum natura ferè ad utramque partem æque se habeat, ipsi per consuetudinem non recte utentes, differentiã fecimus. Et certe in quibusdam parum id refert. Nihil enim interest ad uitam, si lyra in sinistra sit, dextera plectrum, in cæterisque huiusmodi similiter. Quorum exemplo idem in reliquis omnibus non facere, dementia est. Hæc ita esse lex Scytharum ostendit. Non enim sinistra solum arcum, dextera sagittam tenent, sed utrisque similiter ad utrumque utuntur. Multa exempla huiusmodi in aurigarum aliorumque operibus reperiuntur. Ex quibus intelligere licet eos qui dextris sinistra imbecilliora reddunt, præter naturam id facere. Quæ res ut diximus, in corneis plectris, instrumentisque talibus impedimento non est. Sed permultum interest, quando in pugna, ferro, arcu, hasta, cæterisque huiusmodi uti necesse est, plurimum autem quando armis arma pelluntur. Differt autem multum qui didicit, ab eo qui non didicit: & exercitatus, ab eo qui minime exercitatus est. Nam quemadmodum qui aut in pugili certamine, aut lucta, aut utroque simul perfecte se exercuit, potis est congregari à sinistris, & præstò se accommodat, quando ad partem alteram transferre cogitur: id ipsum arbitror in armis ac cæteris rebus rectissimum esse. Quare oportet si duo quædam quis possidet, quibus se defendat, & alios cadat: ut nihil horum pro uiribus otiosum in exercitatumque relinquat. Et si quis Geryonis aut Briareï naturam habeat, quum centimanus sit, ceterum oportet ab eo iacula mitti posse. Horum omnium curam habeant principes, tam mulieres quam uiri: & mulieres quidem ludos alimentaque considerent: uiri autem disciplinas, ut omnes pedibus manibusque utrinque æque potentes facti, per consuetudinem naturæ non noceant. Disciplina uero duplici uti conuenit: & corporis quidem, gymnastica, manimi, musicam uocari. Sed gymnastica rursus est duplex, saltatio & luctatio. Saltatio quoque alia musæ uerba imitatur, magnificentiã ipsius libertatemque obseruans: alia bonæ habitudinis, leuitatis & formæ tum corporis ipsius, tum partium membrorumque eius gratia, apte flectit tenditque singula: ita ut sufficienter motus harmonicus diffundatur, consequaturque uniuersum saltationis ordinem. Luctationis autem genera illa quæ Anteus & Cercyo in artificium inutilis contentionis gratia deduxerunt, uel Epus uel Amycus in pugili concertatione: quum nihil ad prælium conferant, digna mentione non sunt. Quæ uero in recta luctatione à collo, manibus, laterumque motu cum uictoriæ studio, honestoque habitu adhibentur, & ad sanitatem uiresque conducunt: quum ad omnia utilia sint, prætereunda non sunt. Sed discipulis docentibusque simul præcipiendum, ut quando ad hoc in cõdendis legibus uenerimus, alteri beneuole hæc largiantur, alteri gratiose suscipiant. Nec uero omnes imitationes capessendæ quæ in choreis sunt, sed hæc quidem armatorum Curetarum ludi, in Lacedæmone Castoris atque Pollucis. Apud nos quoque non est negligendum, quod Minerua ludis choreæ delectata, non nudis manibus ludendum censuit, sed armis tota ornata, saltandi officio est perfuncta. Quæ quidem adolescentulis sunt maribus & fœminis imitanda, deæ munus ad usum belli solennitatumque ornamentum honoratibus. Pueros uero antequam prodire in bellum possint, armis equisque oportet in deorum omnium pompis ornatos, modo uelocios, modo tardiores in chorea & itinere ad deos deorumque filios supplicationes fundere. Ludi porro atque præludia si rerum aliquarum gratia, nullarum certe nisi harum sunt adhibenda. Hæc

Gymnastica
Saltatio

Luctatio

Hæc enim in pace & bello tam priuatim quàm publice utilia sunt. Cætera uero corporis exercitationes seu ludo, siue serio fiant, ô Clinia atq; Megille, nō sunt liberales. Eam iam gymnasticam quam tractandam in primis sermonibus dixi, fermè peregi, atq; hæc tota & perfecta est. Vos autem si meliorem habetis, in medium proferatis. CLIN. Non est facile hospes his neglectis, narrare alia de gymnastica & certamine meliora. ATH. Reliquum est ut de Musarū Apollinisq; muneribus differamus, de quibus ita satis dictū esse putabamus, ut de gymnastica solum restare uideretur. Nunc autem patet nōnulla esse relicta, quæ dicenda in primis sunt, quare deinceps illa dicemus, CLIN. Dicantur omnino. ATH. Audiatis igitur, audistis enim & in superioribus, quamuis & in dicendo & audiendo, quod ualde mirum est & insolens, cauere decet. Equidem in præsentia nonnihil dicturus sum, quod dicere merito uereri quis debeat: dicam tamen. CLIN. Quid illud est hospes? ATH. Nusquam cognosci assero, quàm magnam ludorum genus ad legum conditarum stabilitatem & mutationem habeat potestatem. Quippe si hoc ita ordinatum fuerit: ut iisdem ludis secundum eadem, & eodem modo, iisdem homines semper utantur & delectentur, leges quoq; serio positas stabiles manere permittit. Sin autem mutetur id genus, nouiq; ludī quotidie inducantur, semperq; nouis delectetur iuuentus, tum figuris gestibus ue corporis, tum reliquo apparatus & suppellectili: ac decens & indecēs in his rebus aliter indies & aliter iudicent, atq; inuentores nouarum rerum, colorum scilicet & figurarum cæterorumq; huiusmodi semper honorent: pestem hac nullam ciuitati maiore fore censemus, recte admodū iudicantes. Mutat enim iuuentutis mores occulte, facitq; ut prisca quidem uilia, noua uero digna honore uideantur. Qua oratione & opinione, nihil rursus assero perniciosius ciuitatibus esse. Sed audite quantum id malum esse censeo. CLIN. Vituperari ne prisca malum esse in ciuitatibus ais? ATHEN. Aio equidem ualde. CLIN. Non malos ad hanc orationem nos auditores habebis, sed quantum fieri potest beneuolentissimos. ATHEN. Consentaneum est. CLIN. Dic iam. ATHEN. Agite, audiamus hæc diligentissime: atq; ita inter nos differamus. Mutationem aio omnibus in rebus præterquam malis esse periculosissimam: in temporibus omnibus inuentis, in diæta corporum, in moribus animorum, in omnibus simpliciter præterquam in malis, ut modo dicebam. Corpora quidem cum primis cibus aliquibus & potibus laboribusq; utuntur, turbantur quodammodo, deinde ex diuturno harum rerum usu concresecunt, pinguiaq; redduntur: atq; huiusmodi uictu utpote iam cōsueto, familiari & amico, delectantur admodum, & optime ualent: at si ex probabili aliqua causa ad aliam cogantur transire diætā, in morbos initio conturbata incidunt, antequā nouo uictui consuecant. Idem quoq; in cogitationibus hominum animorumq; naturis fieri cogitandum. Omnes enim eas leges colunt, & innouare formidant, in quibus educati sunt: si illæ diuina quadam fortuna longe tēporibus stabilitæ fuerint: adeo ut nullus aut recordetur, aut audierit eas unquam se aliter habuisse. Quapropter excogitare debet legislator, qua uia id in ciuitate quodammodo fiet. Hunc igitur ipse modum excogitauit: adolescentum ludos quotidie uariatos, ut supra diximus, existimāt omnes nihil aliud esse quàm nugas, neq; quicquam ad officia uitæ habere momenti. Quare cedunt & mutationem hanc innouationemq; fieri facile patiuntur. Nec intelligunt, quod necesse est pueros diuersis ac priores ludis gaudentes, diuersos differentesq; a prioribus uiros fieri: diuersos uero effectos, diuersam quoque uitam quæsituros, atq; hinc noua studia legesq; desideraturos. hinc nemo formidat pestem quam dixi maximam ciuitati futuram. Sed cætera quidem, præsertim circa figuras mutata, minus nocent. Crebra uero in laudandis uituperandisq; moribus innouatio grauissima etiam, ut arbitror, & plurimum formidanda. CLIN. Quid nī? ATH. An non superioribus sermonibus credimus, in quibus diximus, quod rhythmi & cætera musicæ genera, imitationes quædam sunt morum, tum bonorum hominū, tum malorū? Vel quid dicemus? CLIN. Nullo modo aliter sentiemus. ATH. Omni igitur ratione conandum ne pueritia in cantibus & saltationibus noua unquam audeat imitari, ne ue ullus ad nouitatem pueros uoluptatū blandimentis alliciat. CLIN. Optime dicis. ATHEN. Habet ne quisquam nostrū artem ad hæc Ægyptia meliore? CLIN. Quam illā dicis? ATHEN. Ut tripudij cantusq; genera dijs omnia consecrentur: & primum quidem festi dies singuli in certis anni temporibus, dijs singulis deorumq; filijs, & dæmonibus statuuntur. Dein de quæ

de quæ sacrificia, quibus dijs offerenda sunt, ordinetur. Qui ue cantus & choreæ quibus conueniant sacrificijs distinguatur. Quæ postquam distincta sunt, communi ciues omnes libatione, tum Parcís, tum alijs dijs sacrificent, certosq; cantus & choreas, certis dijs, eorum ue filijs, & dæmonibus dedent. At si quis aliter q̄ constitutū sit, hymnis choreisq; in deorum sacris utatur, sacerdotes tam uiri q̄ mulieres unā cum legum custodibus, eum sancte & legitime arceant: & qui repulsus erit, nisi libenter obtemperauerit, per totam uitam uolenti cuiq; pœnas impietatis persoluat. CLIN. Probe. ATHEN. Verum quoniam huc oratione deuenimus, ut nos decet, afficiamur. CLIN. Quorsum hæc? ATHEN. Omnis nō senex tantum, uerum etiam iuuenis quoties mirum quid & insolens uiderit uel audiuerit, non utique accurrat ilico, quodq; dubium est concedat: sed quasi ad triuium siue solus siue cum alijs uenerit, ignoretq; uiam, perquirat sane, nec ulterius progrediatur, antequam certior fuerit, quō iter ferat. Similiter nobis in præsentia faciendum. Nam cum in sermonem de legibus mirum & insolitum inciderimus, diligentissime considerare debemus. Non enim decet subito tantos uiros de re tanta ferre sententiam, & quasi planā protinus affirmare. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Ergo tempus ad hoc assumamus, tunc de mum affirmaturi, cum satis fuerit consideratum. Verum ne frustra consequentem legum præsentium ordinem relinquamus, ad finem propositorum festinemus. Forte nanque si deus uoluerit, finem suum hæc tractatio consecuta, plane quod modo dubitatur aperiet. CLIN. Præclare loqueris hospes. Quare sic faciamus. ATHEN. Decreto igitur mirum hoc & insolens, ut dicimus, affirmet, quo nobis odæ cantusq; constare legibus uideant: sicuti prisca de citharœdia dicebant: ut illi quoq; non longe à nostro absint proposito, sed tanquam in somno, aut etiam in uigilia uel somniauerint, uel uaticinati hoc sint. Hoc igitur ita decernatur. Nemo audeat præter publicos sacrosq; cantus aliquid canere: & præter constitutam iuuentutis choream moueri tripudio, quemadmodum neq; contra leges alias quicquam facere licet. Qui paret, indemnus abeat. Eum uero qui non obtemperauerit, quemadmodum paulo ante dictum, legum custodes sacerdotesq; tam mulieres q̄ uiri puniant. Sed hæc quidem ita se habeant. CLIN. Ita prorsus. ATH. Quomodo autem legibus hæc quispiã ita sanciet, ut ridiculus non uideatur? Atqui ita consideremus. Tutissimus ad hæc mihi modus uidetur, ut imagines quasdam oratione fingamus: quarū unam hanc esse dico, Sacrificijs factis, & uictimis de more perustis, accedat priuatim quispiam ad aram sacraq; filius aut frater, qui miserabilē prorsus & noxiam orationē fundat, nonne dicemus hunc patri & suis male ominatum fuisse? CLIN. Dicemus sane. ATHEN. In nostris ciuitatibus ferimē omnibus, ut breuiter dicam, hoc ita fit. Nam postea quā magi stratus quispiam publice sacra fecit, nō unus, sed multi solent chori conuenire. Qui cum prope aras steterint, miserandis uocibus sacram rem temerant. Quippe uerbis numerisq; & concentibus flebilibus audientium inficiunt animos, & qui turbam ad lachrymas uehementius commouet, uictoriæ præmia refert. Hanc nos legem nonne abrogabimus? & si querulam orationem audiri à ciuibus quandoq; oporteat, non fastis diuinarum solennitatum diebus, sed nefastis potius conuenire dicemus? Tunc eant si placet præmio conducti chori, externiq; cantores, quemadmodū in funeribus fieri debemus: ubi quidā mercede conducti, Caricæ gentis instar misere defunctum ipsum deplorāt. Hoc certe huiusmodi cantibus conuenire uidetur, eosq; cum flebiles mœstiq; sint lugubris quoq; uestis, ut breuiter dicam, non coronæ neq; ornatus aurei decent. Igitur à uobis ipsis hoc rursus exquiro, utrum primā hanc imaginē placeat cantibus adhiberi. CLIN. Quam? ATHEN. Bonum, inquā, omen, ipsumq; cantuū genus semper in benedicendo & feliciter ominando uersetur. An fortē nihil interrogandum, sed id potius sancientū? CLIN. Imō uero sancientum prorsus. Cunctis enim hæc lex digna suffragijs. ATH. Quænam igitur post benedictionem, laudes, bonumq; omen, musicæ secunda lex erit? Nonne ut preces dijs, quibus libamus, effundantur. CLIN. Certē. ATH. Tertia uero, ut arbitror, erit lex: ut cum potet preces ipsas, petitiones hominum à dijs esse non ignorent, diligenter animaduertant, ne mala quasi bona postulent. Ridicula nimis illius cōditio, qui ita precatur. CLIN. Proculdubio. ATH. Nonne supra cōcessimus, nō oportere in ciuitate aureas & argenteas diuitias esse? CLIN. Omnino. ATH. Cuius igitur exemplar sermonem hunc esse dicemus? Nonne huius, quod uidelicet poetarum genus non omne quæ bona sunt, quæ non, satis

cognoscere potest. Quare si quisquā poetarum uerbis aut cantu præter ipsam rationem preces non rectas nobis tradiderit, is contraria in rebus maximis petere ciues faciet. Quo quidē errore, sicut diximus, non multos maiores reperiemus. Vnam igitur hanc quoque in musica legem formamque ponamus. CLIN. Quam? Dic apertius. ATH. Nemo poeta præter ciuitatis leges, & iusta, uel honesta, uel bona fingere quicquam audeat. Nec liceat quæ cōposuerit, ulli priuatorū ostendere, antequam constituti hac de re iudices legumque custodes & uiderint & approbauerint. Qui uero musica & disciplina præsideat, se me ostensum est. Nunquid ergo, quod sæpe iam quaro, lex ista nobis formamque & imago tertia sancietur? An aliter? CLIN. Sancietur omnino. ATH. Post hæc rectissimum erit, ut hymni laudesque deorum precibus mixtæ canantur: deinde daemonū heroumque similiter, cum laudibus preces idoneæ. CLIN. Nil prohibet. ATH. Ad hæc sequitur confestim hæc sine inuidia lex.

Qui mortui
laudandi
Viuētes nō
laudandi

Decens est eos ciues laudibus exornare qui cesserunt e uita, si corporis uel animi uiribus res arduas præclarasque gesserint, & legibus libenter paruerint. CLIN. Quid nunc? ATH. Viuentes autem adhuc, laudibus hymnisque honorare tutum non est, priusquam uita functus quispiam finem uiuendi præclarum fecerit. Hæc omnia uiris mulieribusque uirtute insignibus communia sint. Cantus autem & tripudia ita constituantur: Multa præcorū sunt circa musicam antiqua poemata, & saltationis genera, de quibus decetia & cōmoda constituta ciuitati deligere, nulla inuidia est. Quorum electores non pauciores quam quinquaginta sint annos nati. hi quæ sufficienter dicta esse uideantur, eligant: quæ uero improbe dicta omnino reijciant. Et quæ minus sufficienter, poetis uiris mulieribusque adhibitis corrigant & absoluant, atque uirtute ipsorum poetica, non uoluptatibus neque cupiditatibus, nisi in paucis quibusdam utantur, ita ut legumlatoris exposita uoluntate, saltationem cantumque & omnem choream, prudenter ad eam dirigant. Omnis profecto ordinata musa, quauis suauis musa non adiungatur, longe melior est quam cum est sine ordine. Suauitas autem atque iucunditas Musis omnibus est cōmunis. Nam in quacumque a primis annis, ad ætatem usque maturam uersatus aliquis fuerit, eam iucundam arbitrat. Quippe si in Musa temperata atque ordinata fuerit educatus, contrariam cum audit odit, illiberalemque appellat. Sin uulgarem incultamque semper audire consueuerit: huius contrariam, frigidam & asperam esse dicit. Quapropter ut modo dicebam, iucunditatis & molestiæ in utraque pro cōsuetudine nostra par ratio est, sed emolumentum & detrimentum ratio impar. Nempe altera meliores, altera deteriores facit utentes. CLIN. Præclare. ATH. Præterea cantus qui uiris conueniant, & qui foeminis, forma quadam distinguere debemus, & concentibus numerisque accommodare. Absurdum est enim concentui uniuerso uel numero dissonare, & his singulis non idonea reddere. Horum igitur formam necessario legibus statuenda sunt, & utrisque cōuenienter attribuenda. Et quid uirum, quid uel mulierem deceat, ex ipsa utriusque nature differentia, declarare. Porro quod magnificum est & ad fortitudinem tendit, uirile dicendum. Venustum autem modestumque magis, foeminis esse accommodatius & disputatione asserendum, & legibus sanciedum. Atque ordo quidem hic sit. Deinceps declaremus quomodo hæc & quibus tradenda aperiendaque sint, & quando agenda. Quemadmodum uero nauium faber carinulas primum ad nauis formam supponit, sic ego mihi facere uideor. Nam dum uitæ conor figuras distinguere, secundum animorum naturales formulas quasdam quasi carinulas iacio, ut qua uia & ratione, huius uite nauem per hæc maria ducturi simus, recte conspiciatur. Humanæ quidem res magno studio dignæ non sunt. Studere tamen necesse est, quod informatum dixerim. Postquam uero hic sumus, si modo quodam conuenienti id fecerimus, satis forsitan nobis erit factum. Sed quid dicam, recte fortassis aliquis quæret. CLIN. Recte admodum. ATH. Oportere igitur a quo studio dignum est, studiose sectari, non digna uero nequaquam. Ac deum quidem omni beato studio dignum, Hominem uero, sicut etiam supra diximus, dei ludo esse fictum, atque id uere ipsius optimum esse. Ita igitur affectos homines consequenter & mares & foeminas uersari in ludis quam pulcherrimis oportere, contra quam modo cogitantes. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Nunc certe studia ludorum gratia sequenda esse ducunt. Nam rem bellicam putant studio dignam pacis gratia bene disponendam esse, cum in bello nec ludus inesse soleat, neque disciplina ratione digna fuerit unquam, nec sit modo, neque futura sit. nos autem eam disciplinam studio dignissimam arbitramur, qua homines instituti quamlongissime atque

Homo ludus deorum

atq; optime in pace uitam agant. Quæ autem ludendi in uita recta sit ratio, & quales ludi in sacrificijs canendo saltandocq; adhibendi sint, ut & dii nobis reddantur propitij, & hostes fundantur in pugna, & quas potissimū res cantu & saltatione imitati hæc utraq; consequi ualeamus, quibusdam quasi formulis præsignatū est, & uia per quas eundem, con-
strata sunt. Quæ iane in re credendum est poetam bene cecinisse, cum ait, Telemache, alia quidem tu mente uersabis, alia tibi dæmon suggeret. Non enim te puto sine numine diuū genitum & nutritum. Hoc ipsum alumnos quoq; nostros cogitare oportet, & superiora quidem sufficienter dicta existimare, & si qua desunt dæmonem deumq; sperare sibi suggesturum, quibus scilicet sacrificijs choreisq; & quando & quæ numina ludendo placare debeant, secundum modum naturæ uiuentes, cum ipsi res quædam miræ sint ut plurimum ueritatis parum participes. MEG. Genus hominum hospes penitus parui facis. ATH. Non mireris, sed ignosce, ô Megille. Nam cum ad deum respexerim, commotusq; fuerim, hæc dixi. Genus ergo nostrum, si tibi sic placet, non uile, sed aliquo dignum studio sit. Post hæc gymnasiōrū doctrinarūq; publica ædificia tripartito in media urbe locata sunt. Foris quoq; equorū gymnasia in suburbijs similiter tripartito. loca in super ampla ordinata, ubi iuuentus ad arcum & telorum iactum instruat exerceaturq;. Quod si in superioribus non sufficienter de his est dictum, nunc & sermone dictum sit, & lege sancitum: illorumq; omnium peregrini magistri precio conducendi, qui illic habitantes, & ad rem militarem, & ad musicā uenientes instituant. Ac non illos tantū quos parentes uoluerint oportet discere, quos uero noluerint, disciplinas missas facere, sed ut dicitur, uiri omnes quoad fieri potest, & pueri, utpote qui ciuitatis magis quàm parentū liberi sint, necessario discant. Eadem quoq; de fœminis quæ & de masculis lex mea sanciet. Eadem enim ab utrisq; uolumus exerceri. Neq; uerebor dicere equestrem disciplinā atq; gymnasticam, ita mulieribus ut uiris honestā esse. Hoc enim ex ueterib; audiui fabulis, fidemq; adhibeo. Nostris etiam temporibus, non ignoro esse circa Pontum innumera mulierum milia, Sauromatidasq; uocari, quibus non equorum modo, uerum etiam arcuum ceterorumq; armorū equalis cura cum uiris & exercitatio sit instituta. Sed rationem quoque ad hæc, hanc habeo. Aio equidem si hæc ita fieri possunt, stultissimum hoc in nostris regionibus esse, ut non isdem studijs mulieres ac uiri omni conatu consensuq; dent operam. Ferme enim ciuitas omnis hoc modo pro dupla, dimidia sit, ex eisdem laboribus atq; tributis. Qui sane legislatoris error est ingentissimus. CLIN. Sic apparet. Verum multa nobis hospes præter rerum publicarum consuetudinem dicta sunt. ATHEN. Totam primò disputationem decet percurrere, deinde quod potissimum uidetur, eligere. CLIN. Scite admodum modo dixisti, fecistiq; ut me ipsum reprehendam, quod illa dixerim. Quare deinceps ut lubet dicas. ATHEN. Hoc ipsum mihi placet Clinia quod modo dicebam. nam si re ipsa non satis pateret hæc fieri posse, contradici forsan nonnihil posset. Nunc uero si quis legem hanc aspernatur, aliud certe quærat oportet. Præceptum uero nostrum non cessabit asserere, quod oporteat doctrinæ cæterorumq; q̄ maxime mulieres cū uiris participes fieri. Sic enim de his considerare oportet. Dic age, si mulieres cum uiris in omni uita participes non sint, an non necesse erit ipsis alium quendam ordinem assignare? CLIN. Necesse. ATHEN. Quem alium eorum qui nunc sunt potius, quàm nostræ communionis ordinem assignabimus? Vtrum sicut Thraces, multaq; alia gentes, agriculturam, bubulcorum pastorumq; officia, & reliqua opera nihil à seruatorum ministerijs differentia mulieribus tribuemus? An quemadmodum nos uiciniq; omnes nostri, reconditis in unam domum rebus, ut dicitur, omnibus fœminis penu custodiam, radios, lanificium, & similia cōmittemus? Vel Laconicū ô Megille quasi mediū eligemus? ut uirgines quidem gymnasticis & musicæ uacent, mulieres autem in ocio quidem lanificium curent, uitam tamen non abiectam & tenuem, sed solertio rem quandam agant. Quinetiam domesticus cultus, custodiendi penu, educandorumq; liberorum mediā quandam curam suscipiant. Nec bellis intersint: ut si patriam liberōsq; tueri necesse sit, nec sagittas emittere ut Amazones, nec cum reliquis ciuib; iaculationem scite obire queant: nec scuto hastaq; sumpta, imitari deam, ac pro patria obsessa generose resistere, ut si nihil aliud maius, terrorem saltem in acie uisæ hostibus ipsis incutiāt. Quippe si ita uixerint, Sauromatas imitari nunquam audebunt: sed apud ipsas mulieres, mulieres illorum uidebunt uiri. In his itaq;

Circa Pontū mulieres militare, quæ Sauromatides uocantur

uestrarum legum latores probet qui uelit. Ego profecto aliter nunquam dicam, perfectum namque officium, non medium à legumlatore requiro, qui non sinat resolui delicijs mulieres, nec maribus solis attēdat: ne pro felicitate ciuitatis duplici, simplicem solum efficiat. MEG. Quid hic agemus ô Clīnia? An patiemur ut Spartam sic hospes inuadat? CLIN. Certe. Nam cum dicendi libertas ei cōcessa sit, quousque satis de legibus tractatū non fuerit, inturbandus non est. MEG. Probe dicis. ATH. Meum igitur est quæ sequuntur explanare. CLIN. Proculdubio. ATH. Quis igitur uitæ modus erit, quibus necessaria mediocriter sint præparata? Artes uero alijs relicta, agricultura seruis cōmendata, qui fructus ex agris reddant, qui satis sint hominibus modeste uiuentibus. quibus præterea conuiuia publica sint instituta: uirorum quidem seorsum: & proxime propinquorum, filiarumque unā atque matrum. hisque conuiujs principes quidam & uiri & mulieres præpositi sint: qui in eis obseruēt quotidie animaduertatque singula: deinde coetus ipsos dissoluant. & postquam principes quàm cæteri dijs ipsis, quibus dies illa uel nox dicata est, libauerint, domū proficiscantur. His igitur hominibus sic institutis nullum ne erit reliquum opus necessarium ipsisque conueniens: sed dediti uentri, more pecorum uiuent. At uero nec iustum, nec honestum id ducimus. Neque possibile est ita uiuentem hominem in id tandem quod sibi conuenit, non incurrere. Conuenit autem desidi obesoque per inertiam animalī, ut ab alio laboribus exercitato & quasi extenuato fortique raptum dilanietur. Hæc utique si sufficienter exacteque, ut modo uidemur, perquiramus, forte nunquam fierent, donec mulieres & liberi & domus & reliqua propria cuique essent. Si tamen, quæ secunda ad ea sunt, & modo tractantur, fierent, mediocriter certe fient. Opus igitur ita uiuentibus non paruum neque uile restare dicimus: sed maximum omnium à iusta lege mandatum. Nam quum singuli uiuendi modi à cæteris omnibus operibus distrahant, ut si quis Pythia uel Olympia uincere studeat, is alijs rebus uacare nequeat: duplici, immo uero multiplici adhuc cura, uita illius plena est, qui recte animi corporisque uirtuti uacat. Nihil enim exercitationis corporeæ, nihil doctrinarum animi morumque, propter alia negocia negligendum est. Ferme enim tota dies totaque nox ista diligenter curati uix satis est, ut ea profus asséquatur. Cum igitur hæc ita se habeant, ordo totius temporis liberis hominibus ab ortu solis perpetuus ad alterum solis ortum est habendus. Ridiculus fortasse legislator habebitur, si multa frequentiaque & minima queque de familiari administratione narrauerit, cum in alijs, tum etiā in nocturna uigilia, quam necesse est ut conseruaturi ciuitatem exhibeant. Nam siue lex siue officium id appellandum sit quod modo præcepimus, certe omnibus turpe illud & illiberale uideri debet, ut ciuium aliquis per totam dormiat noctem: nec primus excitetur & surgat, ita ut hoc toti familie pateat. Quinetiam ut domina ab ancillis, non ancillæ ab ipsa primum excitentur, turpe dicendum apud seruos, ancillas, pueros, & domum denique si possibile sit uniuersam. Nocte igitur exurgant: & magistratus publicū aliquid, patres uero matresque familie in domibus proprijs rem suam curent. Somnus enim multus, nec corporibus, nec animis, neque rebus gerendis, natura conducit. Nemo quidē dum dormit, alicuius precij est, non magis quàm si non uiueret. Quare quicumque uiuere & sapere cupit maxime, quàm longissimo tempore uigilet, sola sanitatis commoditate seruata. Ad hanc uero nō multo opus est somno: si bene assueueris somnis. Magistratus profecto nocte in urbibus uigilantes malis hominibus tum hostibus tum ciuibus terrori sunt, amandi honorandique iustis & temperatis, sibi & ciuitati utiles uniuersæ. Sed nox quidem ita peracta, ad ea quæ diximus fortitudinem quoque in animis ciuiū creat. Sole uero surgente, pueri ad magistros proficiscantur. Quoniā uero nec pecudes nec alia profus ulla sine pastore uiuere debent, nec pueri etiam sine pædagogis sint, neque absque dominis serui. Est autem puer omni bestia intracabilior. Nam quum prudentiæ fontem nondum perfectum habeat, inuidiosissimus est acerrimusque & petulantissimus omnium bestiarum. Ideo multis quasi frenis uinciendus est. Et cum primum à matribus nutricibusque seiungitur, pædagogis eum ad puerilem lasciuiam regendam commendare oportet: deinde ut liberum quidem, doctrinarum potissimum gratia præceptores: ut autem seruum, castiget quicumque ex liberis forte deprehenderit, puerum ipsum & pædagogum & præceptorem: siqua in re delinquere eos conspexerit. Si uero presens quis iure non castigauerit, maximo subiiciatur opprobrio. Rem hanc ille qui de custodibus legum ad principatū puerorum electus fue-

De familiari
administra
tione pauca

De somno
multo & uigilijs

Puer omni
bestia intra
ctabilior

ut cognoscatur: siue ille qui eos deprehendit non castigauerit cum oporteret: siue non more castigauerit. Acute autem uideat hic oportet, diligentissimèq; educationem puerorum curet, naturas eorum secundum leges ac bonum ipsum dirigens semper & conuertens. Quomodo autem hunc ipsum nobis lex sufficienter erudiet? Non enim satis, nec aperte adhuc dictum est: sed alia tacta, alia prætermissa. Oportet autem pro uiribus nihil relinquere, sed rationem omnem exponere, ut interpretes hic alius & educator sit. De choreæ quidem, cantus, & saltationis forma dictum est, quæ eligenda, corrigenda, dedicanda sit. De scriptis autem oratione soluta nondum diximus: quoniam horum, & quo ordine, o optime pueritiæ cultor, alumnis tradenda sint, quauis quæ in re bellica discenda exercendæq; ipsis sunt, iam habeas. Etenim quod percipienda sint quæ ad literas pertinent primum, deinde quæ ad lyram, à legislatore dictum est. Præterea quæ ad computationem numerorū spectant, quibus opus esse diximus: & omnino quæcunq; ad bellum ac rem familiarē publicamq; conducunt. Item quæ ad diuinorū astrorum solis lunæq; circuitum, perquirendum: ut uniuersa ciuitas non ignoret ordinem dierum in mensem, mensiumq; in annum: atque ita tempora, solennitates, sacrificia ut decet disposita naturali quodam ductu, uiam ciuitatem uigilantemq; reddant, & dijs honorē tribuāt, & homines ad hæc prudentiores efficiant. Hæc tibi sic o amice à legislatore sufficienter distincta sunt. sed quæ sequuntur animaduerte. Nam de literis nondum satis distinctum fuisse dicimus: quoniam quatenus his uacandum sit, non est declaratum: utrum uidelicet exacte eas comprehendere debeāt, qui mediocres futuri sunt ciues, an nihil omnino. Similiter quoq; de lyra. Ad literas ergo decennes pueri proficiantur, triennioq; insistant. Et qui tres ac decem egerunt annos, lyra similiter tres annos incumbāt. Nec liceat aut patri plus uel minus in his liberos detinere: aut liberis siue tædio affectis citra id tēpus, siue desiderio cōpulsis ultra his rebus, contempta lege, uacare. Si quis nō paruerit, honores qui disciplina præditis dant, quos postea narrabimus, nō consequatur. Sed quid in his annis docere magistri, adolescentesq; discere debeant, audi. Literas donec legere scribereq; possint perdiscāt. Velociter autem aut perpulchre faciant, necne, nisi natura in hoc temporis spatio iuuerit, nō est curandum. Monumenta uero poetarū in quibus lyra non utunt, partim metricè scripta, partim sine metro: quæ quidē rhythmo harmoniæq; carentia fallacia scripta, sunt nobis à nōnullis huiusmodi hominibus tradita, qua ratione usui dabitur o omnium optimi custodes legum? Legum quoq; latorem, qualem istorū usum uobis recte tradat, dubitaturū arbitror. CLIN. Quid hospes tecum ita dubitasti? ATH. Recte tu Clinia, sed ad uos qui de legibus communiter mecum consideratis necesse est ut & quæ certa & quæ dubia mihi uidentur, aperiam. CLIN. Quid ergo de his modo dicis? quid te mouit? ATH. Dicam equidem. Profectio in numeris hominibus non est facile contradicere. CLIN. Nunquid parua & pauca de legibus iam dicta putas multis cōtraria? ATH. Vere profus id dicis. Iubere namq; uideris, ut quamuis multis hoc iter arduum odiosumq; sit, peragā tamen confidenter, perq; legū fermitam præsentibus sermonibus patefactam nihilo prætermisso progrediar: cum iter huiusmodi forsan nō paucioribus, & si paucioribus, nō deterioribus placeat. CLIN. Certe, ATHEN. Nihil igitur prætermittam. Dico equidem, poetas multos hexametro carmine, multos trimetro alijsq; generibus metrorū scripsisse: ac alios seria, alios iocosa fuisse complexos. Quæ cuncta multi facultatis huiusmodi professores, asserunt recte educandis iuuenibus ediscenda, ut ex uariorum poetarum peritia facundi reddantur. Alij capita quædam ex omnibus electa, & in idem cōducta, memoriæ cōmendanda contēdunt. si modo quis nostrum ex multorum peritia atq; notitia probus uir & sapiens est futurus. Tu uero quid ab his recte dicatur, quid contra, libere à me nunc explicari iubes? CLIN. Quid nī? ATHEN. Ego igitur quid potissime de his omnibus uno uerbo sufficienter dicam: hoc equidem arbitror, quod mihi ab omnibus cōcedetur. Multa à poetis probe, multa etiam contra esse dicta. Quod si ita habet, multorū ediscendorū studiū iuuenibus periculosum esse assero. CLIN. Quomodo ergo, & quid custodi legū præcipis? ATH. Qua de re dicis? CLIN. Quoniam sibi respiciendū quasi ad exemplar quoddā, ut alia perdiscēda iuuenibus, alia ne attingenda quidē iubeat, ne dicere id graueris obsecro. ATHEN. O bone uir Clinia, uideor quodammodo fortunatus. CLIN. Qua in re maxime? ATHEN. Quod penitus exemplo non caream. Nempe cum ea quæ ab aurora ad hanc horam nō sine quadam

Discenda
quæ sine

deorum inspiratione, ut mihi uidemur, narrauimus, animaduerto: poesi quodammodo similia mihi uidentur. Nec mirum est si proprios sermones quasi simul omnes collectos respiciens sic afficior, ut admodum læter. Omnino enim quæ aut poetice aut soluta oratione dicta didici & audiui, moderatissima hæc mihi instruendisq; iuuenibus idonea maxime uidentur. Quamobrè quod melius exemplum legum custodi atq; doctori proponam, non habeo, quæ ut magistros cogat pueris hæc exponere, & quæcunq; alia his similia: siue poetice, siue soluta oratione scripta sint; siue simpliciter dicta quidè, & huic disputationi cõsentanea: quæ nullo modo prætermittat oportet, sed operam det ut scribant, ac primùm præceptores ipsos cõpellat dicere hæc, atq; probare, & eos qui nõ probent repellat: his uero qui probant, erudiendos instituendosq; adolefcetes cõmittat. Sed de literis earumq; magistris iam satis.

CLIN. A proposito quidè hospes, ut mihi uideat, nõ aberrauimus: sed utrum recte totam rem, an contra agamus, forsitan difficile dictum. ATH. Tunc demum Clinia id quoq; patebit, ut decens est, quando sicut sæpenumero diximus, legum tractatio finem accipiet.

CLIN. Recte. ATH. Verum post literarum magistrum nõne de citharista dicendum? CLIN. Cur non? ATH. Si superiorum memores erimus uerborum, citharistis congruum & docendi & educandi, quantum ad sua spectat, ut reor, officium dabimus.

CLI. De quibus dicis? ATH. Oportere diximus Dionysiacos citharistas sexaginta annos natos rhythmorum naturas harmoniarumq; cõstitutiones acute sentire, ut in cantibus affectus animi imitantibus, probi animi imitationes, ab imitationibus improbi secernere possint: & has quidè rejiciant, illas in medium deductas, adolefcentium auribus cõcinant, trahantq; eorum animos imitatione quadam perductos ad uirtutis ipsius possessionem.

CLIN. Vera loqueris. ATH. Quapropter citharistam discipulumq; eius oportet lyrae uocibus uti eius expressionis gratia, quæ ex canoris fidibus provenit, & uocibus uoces consonas reddere. Diuersitate uero uarietateq; lyrae, cum alios fides modulos reddant, alios poeta cantus ipsius autor, ut spissitudinem præterea raritati, uelocitatem tarditati, acumen grauitati, & omnino consonum simul & dissonum præstet, rhythmorumq; uniuersa uarietas, lyrae uocibus accommodetur, afferre illis nõ licet, qui triennio utilitatem musicæ sunt facile percepturi. Contraria enim cum se inuicem confundant, difficile discunt. Oportet autem ut facile iuuenes discant. Nam nec parua, nec pauca sunt, quæ necessario illis perdiscenda mandamus. Hæc autem oratio progrediens cum tempore simul ostendet. Hæc de musica doctores procurent. Quæ uero uerba cantus uel chorearum magistri docere debeant, ea nobis in superioribus distincta sunt, quæ dedicanda commode solennitatibus diximus, ut unam cum felici oblectamento utilitatem quoq; ciuitatibus præbeant.

CLIN. Vere hæc etiam distinxisti. ATH. Hæc itaq; uere distincta electus ad musam magistratus suscipiat curetq; feliciter. Nos uero sicut musicæ docendi modum qui restabat adieciimus, ita nunc saltationi & uniuersæ corporis gymnasticæ, cum idem reliquum sit, idem quoq; adiciamus. Pueros enim puellasq; oportet tripudium & gymnasticam discere. Nonne? CLIN. Sic oportet. ATH. Saltandi igitur magistri pueris, ac puellis magistræ dentur, ut his apte exerceantur.

CLIN. Dentur profus.

ATH. Rursus uirum illum plurima negotia subiturum, uocemus pueritiæ curatorè, qui cum & musicæ & gymnasticæ curam habeat, nunquam ocio abundabit.

CLIN. At quo pacto tantam cum senior sit, curam sufferre poterit. ATH. Facile è amice. Lex enim ipsi concessit, cõcedetq; ut ad eam curam quos uelit ciuium & uirorum & mulierum accipiat socios. Ille autem qui deligendi sint cognoscet, uoletq; socios probos deligere, cum magistratus ipsius magnitudinem prudenter & cognoscat & uereatur, nec ignoret quod si pueritia recte educata sit, educeturq;, omnis in uita recta sit nauigatio: sin contrà, quid contrà sequatur, nec dictum dignum est, nec nos dicimus, perniciosum in ciuitatem nouam omen fugientes. Multa iam de saltatione deq; omni motu gymnastico diximus. Gymnasia enim omnes etiam exercitationes bellicas appellamus, ut sagittandi, iaculandi, peltastice quoq;, & omnes armatorum dimicationes, acierum ordinationes, ductiones exercitus, castrorum positiones, & quæcunq; ad equestrem pertinent disciplinam. Quorum omnium publicos oportet esse magistros à ciuitate cõductos, qui pueros & puellas, uiros & mulieres doceant, ut omnes qui in ciuitate sunt, hæc omnia sciant. Et puella quidè saltare pugnetq; cum armis consuefcant: mulieres autem castra mouere, ordines struere, & arma sumere atq; deponere, si nullius rei alterius gratia, attamè si res cogat ut in militiam

Cur mulieres oporteat castra & arma tractare

uir

uiri omnes proficiscantur, possint ipsæ interim siquid aduersi acciderit, ciuitatem defendere: uel si tanta hostium multitudo agros inuaserit, ut necesse sit mulieres quoque pro ciuitate arma capere. quorum nihil est quod non facile euenire possit. Magno certe reipublicæ uitio dandum est, ita ignaue mulieres educari, ut nec ueluti aues quidē pro filiolis contra feroces audeant bestias pugnare: mori que potius uelint, cunctaque subire pericula, quam statim ad aras templaque confugere, opinionemque de genere hominum dare, omnium ignauissimum animalium esse. CLIN. Per louem hospes & dedecori hoc & detrimento est ciuitati. ATH. Legem igitur hanc sanciamus, ut rem bellicam mulieres non negligant: sed ciues omnes tam mulieres quam uiri illi dent operam. CLIN. Sanciamus. ATHE. De luctatione quidem partim nobis est dictum. Quod uero, ut arbitror, maximum est, non diximus, nec facile dictum est, nisi quis uerborum declarationi corporis gestus adiungat. hoc ergo tunc iudicabimus, quando uerba rebus coniuncta apertius aliquid etiam de ceteris significabunt, & luctationem maxime omnium motuum prælio affinem esse, & oportere non prælio huius causa, sed huic gratia prælij operam dare. CLIN. Probe id quidē. ATH. Sed de luctandi quidem facultate hæcenus sit dictum. Ceteros uero corporis totius motus, quorum plurimi saltationis nomine recte appellari possunt, in duas species distribuimus. Nam alius quidem motus decentioribus gestibus corporis honestum dignumque aliquid imitatur, alius contra indecentioribus, ad uile aliquid imitando deducit. Et utriusque rursus duæ sunt species. Honestus enim digniorque motus alius est, cum in bello uiolentis que laboribus egregio corpore fortisque animo implicamur. Alius, dum animus in rebus secundis moderate lætatur. Hunc si quis pacificum appellet motum, secundum naturam appellare uidebitur. Illum uero à pacifico diuersum Pyrrhichen recte quisque uocabit, qui imitatur flexus corporum, quibus tela plagaque uitantur, declinando, retrocedendo, exiliendo in altum, humique se contrahendo: contrarios item gestus, quibus uidelicet aduersus alios quicquā infertur, sagittando, iaculando, cædendo. In his omnibus arbitrari oportet, quando intrepidus & constans habitus in membrorum rectitudine & fortitudine animi adhibetur, recte fieri: quando uero contra, non recte. Sed & paci convenientem saltationem hoc pacto in singulis consideremus, utrum recte necne pro natura honestæ saltationis decenter quis in choreis optima lege eruditorum uirorum uersetur. primum uero ambigua quæ in controuersiam cadit saltatio, à non ambigua distinguenda est. quænam igitur hæc? & quo pacto utraque distinguenda est? Ambiguam arbitramur, quæ Bacchica, Bacchumque sequentium est: quas Nymphas, Panes, Silenos ac Satyros uocant. quæ quidem, ut aiunt, uiolentos imitatur, lustrationes & sacra facientes. Totum hoc saltationis genus, neque quod bello conueniat, neque quod paci, neque quid sibi uelit, facile determinari potest. Rectissimum igitur mihi uidetur, id ita distinguere, ut seorsum à belli, seorsum etiā à pacis saltatione id ponamus, negantesque hoc esse ciuile, atque ideo relinquentes ab belli pacisque quæ sine controuersia est, saltationem ad nos pertinentem iam reuertamur. Genus autem illud musæ, quo in pace & prosperitatis opinione utimur deos deorumque filios honorantes, bipertito distinguitur. Alterum enim cum pericula laboresque euasimus, & bona adepti sumus, adhibetur, quod maiores continet uoluptates. Alterum prioribus bonis seruatibus aut ceterisque agi solet, in quo remissior est uoluptas. In huiusmodi uero rebus ex maiori uoluptate concitatus, ex minore remissius quisque mouetur. Modestior etiam quilibet, & ad fortitudinem exercitator pacatius mouetur. Ignauus contra, & ad temperantiā minime exercitatus, maiores uehementioresque mouendi permutationes agit. Communiter autem seu cantu, siue aliter quis loquat, quieto id corpore facere nequit. Quapropter uerborum imitatio corporis figuris expressa, artem omnem saltatricem peperit. qua concinne nonnulli, alij inconcinne mouentur. Cumque in alijs multis nominibus bene & secundum naturam positus laudanda antiquitas sit, in hoc quoque probanda est, quod saltationes cunctas moderato-rum hominum in rebus secundis temperate gaudentium, recte admodum musicæque & secundum rationem concinnitates quisquis ille fuerit, nominauit: duasque honeste saltationis constituit species: & belli quidem Pyrrhichen, pacis commode concinnitatem uocauit. Hæc debet legislator figuris quibusdam exponere: cultos autem querere, & inuenta cum alia musica coniungere, atque in solennibus sacrificijs distributa, singula singulis dedicare: & ita ordinata stabilire, ut nihil eorum postea nec in saltu nec in cætu aliter fiat, sed in eisdem uoluptatibus, ciuitas

eadem perseverans, ciuesq; ijdem similes semper pro uiribus permanentes, bene beateq; uiuant. Sed iam de honestis pulchrorū corporum generosorumq; animorum choreis diximus. Deformium uero corporū cogitationumq; motus, qui ad risum & comœdiā, uerbis, cantu, saltatione, omnibusq; huiusmodi imitationibus spectant, cōsiderare & cognoscere necesse est. Nam seria sine ridiculis, & omnino sine contrarijs contraria cognoscere quidem impossibile est, si quis prudens est futurus. Fieri autem ambo minime possunt, si quo pacto uirtutis participes euasuri sumus. Sed hæc huius gratia cognoscenda sunt: ne propter ignorantiam ridiculum aliquid agatur aut dicatur, quum minime oporteat. Serui igitur & peregrini precio conducti talia imitentur, studium uero ipsius nullum adhibeatur. Nec adeo liber sit ciuis, seu uir, siue mulier, qui discere ista cernatur, sed noua semper in his appareat imitatio: atq; ita ad risum spectantes ludi qui comœdiæ uocabulo appellantur, ratione ac lege dispositi sint. Tragediæ uero poetæ, qui res, ut aiunt, serias narrant, si nos sic interrogent: licetne ô amici, in regionē ciuitatemq; uestram nobis uenire, poemataq; nostra ad uos perferre? An aliter uobis de re tragica uisum est: quid ad hæc diuinis uiris recte nos respondebimus? Nam mihi quidē ita uidet. Nos uero ô uiri optimi, tragediæ q; pulcherrimæ & optimæ quoad fieri potest, sumus poetæ. Nempe uniuersa respub. nostra pulcherrimæ optimæq; uitæ imitatio est: quam rem nos certe tragediā uerissimam arbitramur. poetæ ergo uos estis: poetæ quoq; eiusdem poematis ipsi sumus: & quali æmuli ad opus pulcherrimum tragediæ contendimus, quod sola lex uera, ut speramus, potest perficere. Verum nolite credere facile à nobis admitti, ut scenas in foro cōstituat, & clamorosos cōducatis histriones, qui altius q; nos exclamēt, atq; ita ad liberos nostros, ad uxores, ad turbam urbis omnem, de eisdem rebus non eadem quæ nos, sed contraria sæpe cōcionemini. Insaniremus enim & nos omnino & ciuitas omnis, si antequam magistratus uiderint quæ composuistis, & dicenda ad populum iudicauerint, admittere mini. Nunc igitur ô uiri optimi mollium musarū alumni istos cantus uestros cum nostris apud principes cōparabimus: & siquæ dicentur, eadem aut meliora nostris esse uidebuntur, chorum uobis dabimus. Sin uero aliter ô amici, nunquam dare poterimus. Hęc ita de omni chorea eiusq; doctrina legibus & moribus cōstituta sint, & seruorum quidem seorsum à dominorum officijs, si uobis quoq; uideatur. CLIN. Videtur certe. ATHEN. Sed liberis tres adhuc restant doctrinæ. Vna computatio numerorum. Altera longitudinis, latitudinis profunditatisq; mensura. Tertia circuitus astrorum notitia. Quæ omnia nō exacte multi perdiscēt, sed pauci quos ad finē progressi significabimus. sic enim decet. Multitudini uero quæ necessaria sunt, rectissimèq; dicunt, turpe est nescire. Sed exquisite cuncta perquirere, nec facile est, nec omnino possibile. Quod ex ipsis necessarium est, reijci non potest. Immo uero ad hoc ipsum respexisse uidetur, qui prouerbio primus ita de deo est loquutus, quod nec deus unquam cum necessitate pugnabit. quod quidem de diuinis necessitatibus intelligendū arbitror. nam si hoc de humanis necessitatibus dicat, ad quas multi respicientes male quid agunt, longe omnium stultissima erit oratio. CLIN. Quænam igitur hospes non humanæ, sed diuinæ doctrinarum necessitates sunt? ATH. Illas arbitror quas qui non discit ullo modo nec experitur, nunquam hominibus deus fit, nec demon, nec heros, ut curam hominum studiosè habere possit. longe etiam aberit, ut homo diuinus fiat, si nec unum, nec duo, nec tria, nec paria omnino atq; imparia potest cognoscere, si nec numerare nouit, nec dies & noctes dinumerare, nec solis ac lunæ cæterorūq; astrorum lationes accepit. Quæ si quis necessaria neget homini pulcherrimarum doctrinarum quamlibet percepturo, stultissime cogitabit. Sed qualia horū singula sunt, & quot & quando discenda, & quid cum alio, & quid sine alijs solum, & quæ sit uniuersa istorum mixtura, recte ante omnia est discendū. Deinde his doctrinis ducibus ad alias gradiendū. Sic enim natura necessitas ipsa obtinuit, qua cum deorum nullum dicimus aut pugnare nunc, aut unquam pugnaturum. CLIN. Recte hospes, ac secundum naturam quæ dicis ita dici uident. ATHEN. Sic se res habet ô Clinia. Sed difficile est de his hoc ordine propositis leges ferre. quare in aliud tempus si uideatur dilata diligentius hæc legibus fanciemus. CLIN. Videris hospes nostram de his rebus imperitiam formidare. Neq; id iniuria. Veruntamen exponere coneris, nihil hac de causâ ueritus. ATHEN. Formido equidē quod dicis, sed multo magis eos perhorresco, qui has doctrinas gustarunt quidem, sed male gustarunt

Quæ necessaria sunt, turpe est nescire. Nuncq; deus cū necessitate pugnabit

starunt. Non enim graue admodum quiddam est & durum rerum omnium imperitia, nec summum malum, sed multo perniciosius est male comparata multarum rerum peritia atque notitia. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Oportet igitur liberos homines ea discere, quae una cum literatura magna puerorum turba in Aegypto perdiscit. Primum enim computationis doctrina sic est pro ingenio puerili excogitata, ut cum ludo & uoluptate percipiatur. Pomorum coronarumque pluribus paucioribusue distributio fit, iisdem competentibus numeris. Pugilum quoque & luctatorum confessus, & consortij alternus & consequens ordo, ut fieri solet, digeritur. Phialas autem aureas, aeneas, & argenteas, similesque alias ludendo immiscentes, uel totas alter alteri tradentes, necessarios, ut dixi, ludis numeros aptant, atque ita utilitatem praebent discantibus ad exercitus ducendos, castrorum ordines, ad rempublicam disponendam, & ad reliqua omnia, uigilantioresque ipsos reddunt. Deinde cum natura ignoratio turpis atque ridenda de mensura longitudinis, latitudinis, & profunditatis omnes homines teneat, hac eos procul abducunt. CLIN. Quam igitur & qualem ignorantiam dicis? ATHE. O amice Clinia, ego etiam cum aliquando audiuissem, sero tandem hanc nostram ignorantiam miratus sum, nec hominum, sed suum pecorumque consideranti mihi uisa est. Ideoque non mea solummodo, uerum etiam Graecorum omnium causa uehementer erubui. CLIN. Dic planius hospes, quid hoc est? ATH. Dicam equidem. Immo uero interrogando aperiam. Responde quaeso. Longitudinem nostri? CLIN. Quid nisi? ATHEN. Quid latitudinem? CLIN. Certe. ATH. An non haec duo sunt, & profunditas tertium? CLIN. Et hoc. ATH. Videntur tibi haec omnia inuicem posse commensurari? CLIN. Sane. ATHE. Longitudinem inquam ad longitudinem, & latitudinem ad latitudinem, & profunditatem similiter commensurari posse natura. CLIN. Uehementer quidem. ATHEN. Quod si aliqua neque uehementer, neque remisse id possunt: sed alia possunt quidem, alia minime: tu autem putas omnia posse, quomodo ad haec es affectus? CLIN. Male. ATHEN. Quid rursus longitudinem latitudinemque, & profunditatem, uel latitudinem longitudinemque inuicem? nonne Graeci omnes opinantur quodam modo posse commensurari? CLIN. Omnino. ATHEN. Quod si nullo pacto possunt, omnes autem Graeci, ut dicebam, posse existimant: nonne par est nos omnium causa rubore commotos ad eos dicere: hoc unum de illis est o Graecorum optimi, quae ignorare quidem turpe esse dicebamus: nosse autem necessaria, non admodum praclarum. CLIN. Cur non? ATH. Praeterea alia quaedam sunt his affinia, in quibus similiter erramus. CLIN. Quanae? ATH. Qua natura factum sit, ut alia inuicem commensurari possint quidem, alia uero non possint. Haec sane cognoscere necessarium est, uel omnino inutilem esse illum qui ignorat. In his ergo animi causa trahere moram oportet. Senilis enim hic ludus multo iucundior erit quam talorum & tesserarum, liberoque homine dignior. CLIN. Quid nisi? Multum enim tesserae haecque doctrinae inter se distare uidentur. ATH. Haec ipse o Clinia, discenda iunioribus censeo. Nam nec noxia, neque difficilia sunt, & ludendo percepta, proderunt ciuitati: oberunt autem nunquam. Attendendum est autem, si quis aliter dicat. CLIN. Quid nisi? ATH. Si haec ita habere se uidebuntur, probabimus utique: sin aliter, reprobabimus. CLIN. Ita certe. Nonne igitur hospes haec nobis tanquam necessariae doctrinae modo sancienda sunt, ne inanis sit nobis legum tractatio? ATH. Sanciantur quidem, sed ea conditione ut solui a reliquo disciplinae ciuilibus ordine possint, si forte nullo modo uel ponentibus nobis, uel uobis quibus posita fuerint, prolabantur. CLIN. Iusta est haec constitutio. ATH. Sed aduertamus nunc utrum stellarum nobis doctrina placeat. CLIN. Dic modo. ATH. Mirum quid in his accidit, quod tolerari minime potest. CLIN. Quid illud? ATH. Maximam deum totumque mundum dicimus inquirendum non esse, nec rerum causas multo studio indagandas, nec pium id ducimus: cum tamen contrarium uideatur recte fieri posse. CLIN. Quo pacto dicis? ATH. Nempe haec aliena quidem a senioribus doctrina uidebitur: sed cum probam, ueram ciuitatisque utilem ac deo ipsi amicam putem, silere non possum. CLIN. Consentanea loqueris. Sed nunquid circa stellas doctrinam talem reperiemus? ATH. Mentimur nunc o boni uiri, de magnis dijs, sole dico ac luna, ut breuiter dicam, Graeci omnes. CLIN. Qua ratione mentimur? ATH. Solem ac lunam nunquam iter idem facere opinamur, & alias quasdam cum his stellas errare dicimus, quas planetas uocamus. CLIN. Per louem hospes uerum est quod dicis. Saepemamque ipse oculis uidi Luciferum & Hesperum, &

Sol & luna
magni dij

& alias quasdam nunquā eundem facere cursum: sed omnino errare: solem autem ac lunam errare semper, omnes cognouimus. ATH. Hæc ô Megille & Clinia sunt quæ iunioribus ciuibuscq; nostris de dijs cœlestibus usque adeo discēda censeo, ut in eos prophanū nihil loquantur, sed sacrificando pieq; uouendo laudibus semper honorent. CLIN. Rectum quidem hoc: si modo possibile primū est quod dicis perdiscere: deinde etiam si minus recte de his nunc loquimur: postquā uero didicerimus, recte loquemur. si inquam ita est, ego quoq; talem doctrinam eatenus discendā esse concedo. Hæc igitur ita se habere, conare tu quidem diligenter exponere: nos uero audiemus atque discemus. ATH. Non est facile quod dico percipere: nec rursus omnino difficile: nec longo ut discutiatur, indiget tempore. Cuius signum est, quod ipse nec nuper nec iam olim audiui, & nunc breui tempore significare uobis possum. Quæ tamē si difficilia penitus essent, nec ego declarare, nec uos percipere hac ætate possitis. CLIN. Vera dicis. Sed quenam est hæc doctrina, quam mirabilem esse dicis, & iunioribus necessariam, nobiscq; ignoram? Conare apertissimè istud ostendere. ATH. Conabor equidem. Non est, ô uiri optimi, uera hæc de sole & luna cæteriscq; stellis opinio, quod unquā pererrent, sed contrā se res habet. Eandē enim quoduis illorum uiam non multas circumeundo peragit: quamuis uideat per multas ferri. Quod uero in eis uelocissimū est, non recte tardissimum, & contrā contrarium iudicamus. Peccareq; ita opinantes patet. Nam si in Olympico ludo, cursu certantes spectaremus, & uelocissimum tardissime, tardissimum uelocissime currere prædicaremus: laudibusq; uicisse uictum caneremus: non placerent, ut arbitror, laudes nostræ cursoribus. nūc uero cum de dijs similiter peccemus, nonne ridiculi sumus similiterq; aberramus à recto? CLIN. Ridiculi quidem. ATH. Nulloq; pacto accepti deo, dum falsa de ipsis canimus. CLIN. Si hæc ita se habent, uera dicis. ATH. Atqui si ita habere se ostenderimus, discenda usque adeo hæc omnia: sin minime, dimittenda: nobiscq; ita de his concessum sit. CLIN. Prorsus. ATHEN. Sed instituta iam de doctrinarum disciplina finem habeant. De uenatu autem similiter iudicandum, ac de huiusmodi omnibus. Videtur enim legumlatoris officium non solum hoc esse ut leges conscribat, sed etiam ut medio utatur illo, quod inter admonitionem est & leges, quo & nos sæpius usi sumus, præsertim cum de educatione infantium loqueremur. Nam in hac re multa esse diximus, quæ non ita dici possunt, ut leges de ipsis ponantur, idq; tentare dementis esse. Ita uero conscriptis legibus & republica constituta, non est præstantis uirtute ciuis perfecta laus, qua dicitur eum bonum esse ciuem, qui legib. quàm optime ministravit, & quàm maxime paruit: sed perfectior illa est, eum esse talem, qui legumlatoris, leges ferentis & laudantis uituperantisq; scriptis omnino per totā uitam paruit. Hæc ciuis præcipua laus est. Nempe oportet ut legis cōditor leges non solum conscribat, sed etiam declarationem quandam his adiungat, qua quæ honesta turpia ue sibi uidentur, significet. Ciuem quoq; summum oportet non minus hæc quàm quæ multa imposta à legibus mandata fuerint obseruare. Ad hoc uero rem, qua de agitur, quasi testem adducimus. Magis enim quod uolumus aperit. Venatus enim res latior est, nōmine uno comprehēsa. Alius aquaticorū, alius uolatilium, alius pedestrium: nec ferarum solum, uerum etiam hominum: horumq; non bellicus tantummodo, uerum etiam qui per amicitiam: & alius quidem laudem, alius uituperationem habet. Rapinæ quoq; latronum, castrorumq; uenatus sunt. Quamobrem qui de uenatu leges est cōditurus, nec ista præterire potest, nec singulis ordine certo atq; multa, minaces leges imponere. Quid ergo de his faciendum est? Oportet ut legislator quæ in uenatione laudanda sunt, laudet: quæ contrā, uituperet, ad iuuentutis exercitationem. Iuuenes autem cum au diuerint, ita parere debent, ut nec labore nec uoluptate reuocati aliter faciāt quàm legislator consuluit. Imò uero magis honorent, quæ cum laude dicta & exhortando proposita sunt, quàm quæ minaci & uindice lege firmata. His itaq; propositis, congrua deinceps laus & uituperatio uenationis conscribi potest: ut quæ meliores animos iuuenū facit, laudetur: quæ cōtrā, uituperet. Dicamus igitur deinceps ad eos sic precibus interpositis. Vt nam uos ô charissimi, nunquam marinæ uenationis hamiq; cupiditas capiat: nec omnino aquaticorū animalium die siue etiam nocte per ociosam uenationem sagena capiendorum: nec piraticę amor, per maria uenatores hominum iniquos atq; atroces uos faciat. Furti uero latrocinijq; cupiditas in urbe uel regione cōmittendi nec in mentem quidem ueniat

De uenatiōe

ueniat uestram, nec uolatilium iucunda uenatio seruilis magis quam libera. Pedestriū ergo uenatio uobis sola relinquitur. Sed nec dormientiū quæ uicibus quibusdam interpositis fit, nocturnaque uocatur, & ocioforum hominū est, laude digna habetur. neque etiam que in laboris remissione fit, & retibus laqueisque non constantis animi uiribus ferarum domat atrocitatem. Sola ergo quadrupedū uenatio illa restat omnibus optima: quæ equis, canibus, corporis uiribus agitur. Nam quibuscumque diuina curæ est fortitudo, ij quadrupedes omnes, cursu, uulneribus, telisque manu propria uenando uincere debent. Sed laus uituperatioque uenandi ita distincta sit. Lex autē ista. Sacros quidem hos uenatores ubicumque uenari uelint, nemo prohibeat. Venatorē nocturnū retibus & canibus suis fidentem nemo usquam sinat uenari. Auceps per incultos agros montesque uagari permittatur. A cultis locis, sacrisque incultis a quocumque pellatur. Piscator nec in portibus, nec sacris fluuijs, paludibus, stagnisque uenatur: in alijs liceat, dummodo succorum non utatur permixtione. Sed iam institutiones de disciplina finem habeant. CLIN. Præclare loqueris.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM SEPTIMVM De legibus.

VAE MODO de proprio singularique unius Dei cultu ex multis Platonis nostri testimonijs asseruimus, possumus præterea per Phædrum, Gorgiam, Protagoram, Politicum, Critiam, quartum legum absque controuersia confirmare. In his enim uniuersam deorum, ut ita dixerim, synagogam, unico subdit regi, prout uult singulis imperanti, aliaque alij officia iuste dispartienti: & humana per illos ordine dispensanti: non quasi absente hinc illo, sed ut apparet in quarto legum, potius ita uolente. Iubet itaque Plato primū quidem deum propter se adorari. Sequentes uero qui participes eius dii quæque dicuntur, amari tanquam illi similiores. Honorari etiam ut uicarios, imò & aduocari quasi conciliatores, audiri etiam ut diuinae mentis interpretes. Exaudiri denique, ceu maiestatis diuinae præcones. Iubet & templa condita in urbe: & urbem ipsam quasi ad eam sacra in partes distribuit duodecim. Quemadmodum & deus templum sibi ipse construxit, mundum duodecim spherarum choris ornatum: sacerdotibus quoque munitum, id est spiritibus præditi ratione, deum ubique laudantibus. Diuinū uero id templum Plato pro uiribus imitans, & multos in suis templis admittit deos, quemadmodum deus ipse multos admittit in suo: & uaria disponit simulacra: sicut & deus stellas locauit in caelo: quasi suorum statuas angelorum. Præterea inter multas multorum aras altare primum consecrat primo, quemadmodum stellas inter peculiarem sibi statuam deus elegit solem, ut in Republica Plato inquit. De quo forte dictum uideri possit: In sole posuit tabernaculum suum. De sacrificijs autem statuisque, diligentius alibi pertractabitur: uerum ut in presentia summam dicam, primum deum utpote materiae aut similis naturæ nihil habentem, unica uult mente coli. Sequentibus uero numinibus hostias et sacrificia qua ratione lex patria iubet, adhiberi permittit. Hinc theologi gentium in numinum caelestium igneorumque, sacris, figuris & luminibus multaque ad usum spectantia in se reabant. In sacris autem acreorum, muscos quoque concētus, et odores uaporesque addebant. At in sacrificijs aqueorum atque terrestrium, ijs insuper quæ ad gustum & soliditatem attinent, utebantur. Quamobrem nemini mirum uideri debet, Platonem philosophum adeo grauem leges suas, omnes quidem, præcipue uero sacras, non nisi consultis oculis promulgare. Principio uidebatur temporibus indulgendū. Necessariū quidem erat humana diuino quodam consilio & autoritate firmare. Impossibile uero ea tempestate eos homines ita natos & ita educatos, ratione ulla à consuetis alienissima in diuina reuerentia conseruare. Deinde Plato prudentissimus iudicabat, & si possent impuri spiritus homines per oracula fallere, sepe tamen abstractas ob diuinā reuerentiā à corpore mētes, quasi iam puras à puris subito numinibus corripit: & quemadmodum ligna quæ casu exiccant uetus, sepe mox natura ignis accendit, similiter posse animos ex religioso quodam ritu, quamuis apud sapientes minus probato, perfunctos occultis modis meliori numine corripit: ut qui nescientes quomodo in mentem ipsam seorsum à sensibus ascenderunt, ex alto iam feliciter accendantur. Neque tam attendendū Plato uult, quo ritu colas diuina, quam cuius gratia colas. Si enim id summi omnium regis gratia eternorumque bonorum desiderio feceris, probabile est undecumque, & quomodocumque ceperis, te quandoque per eiusmodi uenerationem ad summum propius accedentem, uel immenso illius lumine circumfundi, uel exuberanti saltem bonitate seruari. Quapropter eiusmodi Plato fiducia fretus, de sancientis legibus sacrificijsque oracula consulit, præcipitque quotidie aliquem ex magistratibus sacra publice facere: pro salute patrie primum, deinde pro sua atque suorum. Et certo quodam ordine post iuuenilis ætatis rudimenta in septimo tradita, mox in octauo ad sacra descendit: utpote qui intelligi uult homines ob id ipsum recte à primis annis institui, ut rite interesse sacris & uelint pariter atque possint. Si quis autē uel cauillator, uel meticulosus tot dijs demonibusque, in ciuitate Platonica interesse formidat: huic pariter adire licet urbem Peripateticā, non demonū deorumque, tantū, sed dei etiā uacua. Sed profecto operæ precium est superstitioso supercilio, stomachoque posito ex omnibus eligere potiora pietatemque